

ARGUMENTARI EN PRO D'UNA XARXA DE DISTRIBUCIÓ PÚBLICA

Contingut

ARGUMENTS POLÍTICS.....	2
L'energia com a dret universal.....	2
Les xarxes elèctriques són actius estratègics.....	3
Forat negre per fons Next Generation de la Unió Europea.....	5
Les portes giratòries energètiques.....	6
La titularitat pública apropiaria els beneficis d'explotació al consumidor.....	8
Las xarxes de baixa tensió són les més properes al ciutadà, per tant, millor en mans de l'administració més propera al ciutadà, és a dir l'administració local.....	9
ARGUMENTS ECONÒMICS.....	10
L'oligopoli, com la banca, sempre guanya: rendibilitat assegurada al BOE.....	10
La integració vertical permet encarir el preu de l'electricitat.....	11
La concentració del mercat en empreses verticalment integrades perjudica l'efectiva competència als sectors liberalitzats de producció i comercialització.....	12
El model de distribució actual perjudica a l'autoconsum.....	13
La festa la paguem els consumidors domèstics.....	14
ARGUMENTS TÈCNICS.....	17
Quin mercat? A distribució no hi ha mercat possible.....	17
Jutge i part.....	17
Xarxes llunyanes descuidades.....	18

ARGUMENTS POLÍTICS

L'energia com a dret universal

Al nostre ordenament jurídic el subministrament d'energia elèctrica està reconegut com un *servei d'interès econòmic general (SIEG)*¹. Aquesta consideració implica una especial protecció al consumidor, doncs els SIEG es presten amb la funció principal de mantenir la qualitat de vida dels ciutadans², així com fomentar la cohesió social i territorial.

Malgrat que ni la Constitució ni l'Estatut d'Autonomia de Catalunya contemplen el dret a l'accés a l'energia elèctrica, existeixen iniciatives supranacionals que el reconeixen³, i que afirmen que l'accés als serveis energètics moderns i assequibles és essencial per a assolir els objectius de desenvolupament convinguts internacionalment⁴. Concretament, la Declaració Universal de Drets Humans Emergents (**DUDHE**)⁵ estableix el dret a viure en condicions de dignitat. Englobat en aquest dret fonamental es troba el dret a disposar d'energia⁶.

---

¹ Així es preveu al Preàmbul de la Llei 24/2013, de 26 de desembre, del Sector Elèctric (LSE), que disposa que el subministrament d'energia elèctrica constitueix un servei d'interès econòmic general, doncs l'activitat econòmica i humana no pot entendre's avui dia sense la seva existència. Aquesta consideració es plasma també a l'article 2.2 de la LSE.

² María del Rocío Flores Jimeno i Mónica Santos Cebrián. *El mercado eléctrico en España: la convivencia de un monopolio natural y el libre mercado*. Revista Europea de Derechos Fundamentales, primer semestre 2015: 25, 257-297. Des de la seva pròpia concepció, els SIEG engloben aquells serveis de naturalesa econòmica que són considerats per l'Administració Pública com essencials per als ciutadans i, conseqüentment, han de ser prestats inclòs quan el mercat no els consideri rendibles. En aquest sentit, per a garantir la seva prestació es fa necessària la intervenció pública, concretament amb la imposició d'obligacions específiques de servei públic.

³ La Declaració de la Trobada Internacional per al Dret a la Energia (Mar del Plata, 11 d'octubre de 2014): "*l'energia és un dret humà, no una mercaderia*".

La Declaració Universal de Drets Humans (DUDH) de 1945 al·ludeix al nivell de vida adequat que garanteixi a les persones la salut, l'alimentació i la l'habitatge, entre d'altres elements.

El Pacte Internacional dels Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC) de 1966, reconeix el dret a l'habitatge adequat, el qual comprèn aspectes relatius a l'accés a l'energia.

⁴ Asamblea General de las Naciones Unidas, Resolució 65/151. *Any Internacional de l'Energia Sostenible per tots*. L'accés a serveis energètics moderns i assequibles ajudaria a reduir la pobresa i a millorar les condicions i el nivell de vida de la majoria de la població mundial. És necessari millorar l'accés als recursos i serveis energètics per al desenvolupament sostenible que siguin fiables, de cost raonable, econòmicament viables, socialment acceptables i ecològicament racionals.

⁵ La DUDHE és un instrument pragmàtic que de la societat civil internacional dirigit als actors estatals i d'altres fòrums especialitzats per a la cristal·lització dels drets humans en el nou mil·lenni. La DUDHE sorgeix d'un procés de discussió que té el seu origen en un diàleg organitzat per l'Institut de Drets Humans de Catalunya en el marc del Fòrum Universal de les Cultures (Barcelona, 2004), titular "*Drets humans, necessitats emergents i nous compromisos*".

⁶ Article 1 de la DUDHE, Dret a l'existència en condicions de dignitat: "*Tots els éssers humans i les comunitats tenen dret a viure en condicions de dignitat*". Aquest dret humà fonamental compren els següents drets: "*Dret a la seguretat vital, que suposa el dret de tot ésser humà i tota comunitat, per a la seva supervivència, a l'aigua potable i al sanejament, a disposar d'energia i a una alimentació bàsica i adequada i a no patir situacions de fam. Tota persona té dret a un subministrament elèctric continu i suficient i a l'accés gratuït a l'aigua potable per a satisfer les seves necessitats vitals.*"

El dret humà a l'accés a l'energia elèctrica per a una vida digna s'ha de posar en relació amb els nostres textos legals⁷. Així doncs, la Constitució Espanyola proclama la dignitat de la persona com a un dels fonaments de l'ordre polític i de la pau social⁸. És aquest dret a la dignitat, el que ha de servir de porta per encabir-hi el dret a l'energia, doncs l'electricitat facilita l'accés a altres drets fonamentals com, la salut, l'educació, el treball, la seguretat, etc⁹.

En conclusió, tot i no estar previst explícitament al nostre ordenament jurídic, la vinculació de l'electricitat amb el dret a una vida digna, així com el fet de que l'accés a l'energia elèctrica és un factor habilitant per a l'assoliment d'altres drets fonamentals, fan necessària la concepció de l'energia com a un dret universal. Seguint l'exemple d'altres països¹⁰, cal superar el reconeixement del subministrament elèctric com un mer SIEG i reforçar-lo encabint l'accés a l'energia dins dels drets humans de la nostra societat moderna.

Les xarxes elèctriques són actius estratègics

Es considera que l'àmbit energètic és un dels dotze sectors estratègics¹¹ que cal protegir. L'electricitat és un recurs molt preuat en una societat cada vegada més dependent de complexos sistemes d'infraestructures que possibiliten el bon funcionament dels serveis essencials¹². El sistema elèctric espanyol està format per un conjunt de instal·lacions de generació, transport i distribució que proporcionen electricitat a gran part de la població, sent necessària la consideració de les xarxes elèctriques com a infraestructures crítiques¹³. Les xarxes de distribució elèctrica són un bon exemple, la interrupció del

---

⁷ Síndic de greuges. *Informe sobre el dret als subministraments bàsics (electricitat, aigua i gas)*. Desembre de 2014. La nostra tradició jurídica determina que les normes jurídiques han de ser interpretades segons el sentit propi de les paraules i la realitat social del temps en el que han de ser aplicades.

⁸ Article 10.1 de la Constitució Espanyola: La dignitat de la persona, els drets inviolables que li són inherents, el lliure desenvolupament de la personalitat, el respecte a la llei i als drets dels demés són fonament de l'ordre polític i de la pau social.

⁹ Aníbal Filippini. *Tarifes i drets humans*. Temes de Dret Civil, Personal i Patrimoni. Setembre de 2016.

¹⁰ Alfredo Islas Colín i Eglá Cornelio Landero. *Derecho humano al acceso a la energía eléctrica para una vida digna: transición del sistema eléctrico en México*. Revista Lex Mercatoria, Vol. 20, 2022. El poder judicial de la federació de Mèxic va resoldre que "l'accés a l'energia elèctrica és un dret humà", que constitueix un pressupòsit per a obtenir altres drets humans, com són altres drets socials, econòmics i culturals.

¹¹ **Sector estratègic**: cadascuna de les àrees diferenciades dins de l'activitat laboral, econòmica i productiva, que proporciona un servei essencial o que garanteix l'exercici de l'autoritat de l'Estat o de la seguretat del país. La seva categorització ve determinada en l'annex de la mateixa llei. (Art.2.b de la Llei 8/2011, de 28 d'abril, per la qual s'estableixen mesures per a la protecció de les infraestructures crítiques.)

¹² **Servei essencial**: el servei necessari per al manteniment de les funcions socials bàsiques, la salut, la seguretat, el benestar social i econòmic dels ciutadans, o l'eficaç funcionament de les Institucions de l'Estat i les Administracions Públiques. (Art.2.a de la Llei 8/2011)

¹³ Ángel Tomás Ledo Iglesias y Mónica Alonso Martínez. "El sistema eléctrico español como infraestructura crítica su protección ante ciberincidentes." Cuadernos de la Guardia Civil: Revista de seguridad pública, N° 61, 2020, pàgs. 97-126.

Els sistemes elèctrics són una de les màquines més complexes desenvolupats per l'home i d'ells depèn la major part de l'activitat física i econòmica del món. És per tant necessari considerar a

servei en aquestes infraestructures pot provocar problemes de seguretat que poden afectar a serveis bàsics i a gran part de la població. D'altra banda, les xarxes elèctriques proporcionen una gran quantitat d'informació sensible; dades sobre els consumidors i punts dèbils del sistema, que fan que siguin considerades com a infraestructures crítiques¹⁴.

Des d'aquest punt de vista estratègic, és un motiu de preocupació que les quatre empreses que controlen la xarxa de distribució a Espanya tinguin consells d'administració designats per entitats i fons d'origen estranger. El caràcter privat de les distribuïdores espanyoles no només fa anteposar rendiment econòmic i dividend a benefici comú i criteris socials, sinó que posa el control d'actius estratègics i l'accés a informació sensible en mans d'entitats privades de capital estranger.

La xarxa de distribució elèctrica espanyola està controlada per quatre empreses que formen cadascuna part de grups verticalment integrats¹⁵. Així mateix, les grans distribuïdores tenen entre el seu accionariat principal a societats que són estrangeres o que gran part del seu capital pertany a estats estrangers.

Principals accionistes de les distribuïdores elèctriques			
(I-DE) Iberdrola	(Unión Fenosa) Naturgy	(e-Distribución) Endesa	(Redes y Viesgo) EDP
Qatar Investment Authority (8,69%)	Criteria Caixa (26,7%)	Grupo Enel (70,10%)	China Three Gorges Corporation (21,35%)
BlackRock (5,25%)	Rioja Bidco (20,70%)		BlackRock (9%)
Norges Bank (3,025%)	Global Infraestructurs Partners (20,60%)		Iberdrola (6,8%)

La titularitat pública de les xarxes de distribució contribuiria a la protecció de les dades sensibles que gestionen les distribuïdores. Es tracta d'informació privilegiada que actualment queda exposada a societats vinculades a estats estrangers. El fonament principal és assolir una major transparència i un mercat més competitiu, reduint els significatius avantatges dels quals disposen com a part d'un grup verticalment integrat.

les xarxes elèctriques com a instal·lacions crítiques que és necessari protegir, i així ha estat recollit dins del 2017, Join Communication on Cybersecurity. Tenint en compte la nova digitalització a la qual s'enfronta el sector elèctric, la UE en el seu paquet "Clean Energy for all Europeans" (JOIN/2017/0450) ha adoptat vuit mesures encaminades a la creació d'un entorn favorable per a la transició cap al món digital dins del sector elèctric, en el qual cobra especial rellevància la ciberseguretat d'aquests sistemes.

<https://biblioteca.guardiacivil.es/cgi-bin/koha/opac-retrieve-file.pl?id=ae6334d810a192ae4635dac65c4c3c6f#:~:text=EL>

¹⁴ **Infraestructures crítiques:** les infraestructures estratègiques el funcionament de les quals és indispensable i no permet solucions alternatives, per la qual cosa la seva pertorbació o destrucció tindria un greu impacte sobre els serveis essencials. (Art.2.e de la Llei 8/2011)

¹⁵ **Grup vertical integrat:** La integració vertical es produeix quan una empresa que havia delegat certes activitats les acaba assumint a través del control d'una altra societat que realitza aquestes funcions. En el cas de l'electricitat, una mateixa societat a través de filials realitza totes les activitats: produint l'electricitat, distribuint-la i finalment comercialitzant-la.

Una xarxa de titularitat pública dificultaria l'abús de posició dominant que es produeix en l'actualitat.

Forat negre per fons Next Generation de la Unió Europea

Amb l'arribada dels Fons Next Generation de la Unió Europea (**NGEU**)¹⁶ s'ha dotat a Espanya amb més de 140.000 milions d'euros per a fer front a les conseqüències econòmiques i socials de la pandèmia. Un dels sectors que pretenen potenciar els NGEU és el de l'energia, amb una política palanca específica de "millora de les infraestructures elèctriques"¹⁷.

La propietat privada de les xarxes de distribució farà que l'oligopoli¹⁸ es beneficiï d'una part important d'aquestes ajudes destinades a la millora de les infraestructures

---

¹⁶ El 21 de juliol de 2020 el Consell Europeu va acordar crear un instrument conegut com NextGenerationEU que autoritza la Comissió Europea a emetre fins a 750.000 milions d'euros de deute en nom de la Unió. És a dir, els 27 estats membres es van posar d'acord per a endeutar-se junts amb la vista posada a invertir en un futur comú.

El NextGenerationEU es compon de dos instruments principals:

- **Mecanisme per a la Recuperació i la Resiliència (MRR)**: Constitueix el nucli del fons de recuperació i està dotat amb 723.800 milions, dels quals 385.800 milions es destinen a préstecs i 338.000 milions d'euros es constitueixen com a transferències no reemborsables. La seva finalitat és donar suport a la inversió i les reformes en els Estats membres per a aconseguir una recuperació sostenible i resiliència, al mateix temps que es promouen les prioritats climàtiques i digitals de la Unió.
- **REACT-EU**: Instrument d'ajuda a la recuperació per a la cohesió i els territoris d'Europa. Compta amb 50.600 milions d'euros i el seu objectiu és ampliar i donar continuïtat a les mesures de resposta i reparació de la crisi posades en marxa des de l'inici de la pandèmia. Els fons de REACT-EU operen com a fons estructurals, però amb major flexibilitat i agilitat en la seva execució. REACT-EU promou la recuperació ecològica, digital i resiliència de l'economia. L'assignació per a Espanya se situa per sobre dels 12.400 milions d'euros que, en la seva major part, ja han estat al seu torn assignats a les Comunitats Autònomes, principals encarregades de la seva execució.

¹⁷ Espanya ha articulat la distribució dels Fons NGEU amb el Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència. El Pla incorpora una agenda d'inversions i reformes estructurals, que s'interrelacionen i retroalimenten per a assolir quatre objectius transversals: avançar cap a una Espanya més verda, més digital, més cohesionada des del punt de vista social i territorial, i més igualitària. Aquests quatre eixos orienten les deu polítiques palanca que determinen la evolució futura del país, d'entre de les quals destaquem la tercera, sobre la transició energètica justa i inclusiva. Aquesta política busca un desplegament i integració de les energies renovables; una millora de les infraestructures elèctriques, la promoció de xarxes intel·ligents, i el desplegament de la flexibilitat i l'emmagatzematge; el desenvolupament del full de ruta de l'hidrogen renovable i la seva integració sectorial; i l'establiment d'una Estratègia de Transició Justa.

¹⁸ Endesa. *Endesa acelera la digitalització de la red con proyectos por valor de 412 millones de euros dentro de los fondos Next Generation*, Setembre de 2022. V. <https://www.endesa.com/es/prensa/sala-de-prensa/noticias/transicion-energetica/digitalizacion/endesa-acelera-digitalizacion-proyectos-valor-412-millones-fondos-next-generation>

Iberdrola. *Movilizamos inversiones de 30.000 millones de euros para liderar la transición verde y digital*. V. <https://www.iberdrola.com/conocenos/next-generation-eu> Iberdrola ha presentat al programa Next Generation EU 175 projectes que mobilitzaran inversions de 30.000 milions d'euros a Espanya i involucraran a 350 petites i mitjanes empreses, institucions, socis tecnològics, start-ups i tota la cadena de valor. Aquestes actuacions estan relacionades amb hidrogen verd,

elèctriques i la promoció de xarxes intel·ligents¹⁹. De fet, les distribuïdores de les grans elèctriques van promoure un estudi²⁰ que quantifica la inversió necessària a les xarxes elèctriques a Europa, recomanant l'accés de les distribuïdores als fons NGEU.

En conseqüència, l'oligopoli s'està emportant una gran part del paquet d'ajudes provinent de la UE, fent-se valer de la seva posició dominant i monopolística. Amb una xarxa de distribució pública, on no es prioritzin els beneficis empresarials per sobre del benefici social, serà possible assegurar que els projectes de renovació de les xarxes i infraestructures elèctriques s'adeqüin a la política europea de generació distribuïda, amb el ciutadà al centre del model energètic²¹.

Les portes giratòries energètiques

Des dels inicis de la privatització del sector elèctric un gran número d'alts càrrecs polítics han acabat als consells d'administració de les grans elèctriques²². El resultat és l'esperable: una política energètica vinculada als interessos de l'oligopoli²³.

---

energies renovables innovadores, mobilitat sostenible, emmagatzematge energètic, **xarxes elèctriques intel·ligents**, electrificació de la calor i reciclatge de components de tecnologies netes.

¹⁹ El Reial Decret 1125/2021, de 21 de desembre, per el qual es regula la concessió de subvencions directes a les empreses distribuïdores d'energia elèctrica per a la realització d'inversions de digitalització de xarxes de distribució d'energia elèctrica i en infraestructures per a la recàrrega del vehicle elèctric amb càrrec als fons del Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència, preveu una inversió de 525 milions d'euros per al període 2021-2023. Aquests fons públics recauran gairebé en exclusiva a l'oligopoli, que controla la xarxa de distribució.

²⁰ L'informe "Connecting the dots: Distribution grid investment to power the energy transition" incorpora una sèrie de recomanacions polítiques i reguladores entre les que s'inclou la facilitació de l'accés dels Operadors de Sistemes de Distribució als fons de la UE i la integració a les xarxes de distribució elèctrica dels plans de recuperació post-COVID de la UE.

²¹ Fundación Renovables. *Democratizar la energía como proyecto de país. Los Fondos Next Generation EU y las infraestructuras del sistema eléctrico*. Abril de 2021. El destí dels Next Generation EU, a tenor de les característiques dels projectes presentats pel sector energètic tradicional, introdueix la incertesa de donar suport a iniciatives que manquen de maduresa econòmica i industrial, sol·licitant quanties que no són conseqüents ni amb la maduresa, la tecnologia o el mercat al qual han de proveir. centralitzat del qual venim, sinó com La promoció de projectes susceptibles de finançament s'ha de fer sota uns criteris d'idoneïtat que apuntalin el canvi cap al qual ens dirigim, sense que accentuin el problema ni perpetuin el model advoca la Directiva 2019/944 del mercat interior de l'electricitat, per un sistema distribuït i obert a la participació de milions de ciutadans. Per tant, avançar en aquesta direcció implica generar i estipular uns criteris perquè els projectes que representin o aportin sostenibilitat en un sentit ampli, siguin d'actuació immediata o a curt termini, replicables i distribuïts per tot el territori, executables per empreses de petit o mitjana grandària i que els seus actes i beneficis socials repercuteixin en la ciutadania

²² J. Otero. *Los vínculos entre las élites políticas y las empresas eléctricas, una convivencia bajo sospecha*. Público. Setembre de 2021. V. <https://www.publico.es/economia/puertas-giratorias-vinculos-elites-politicas-empresas-electricas-modelo-convivencia-eterna-sospecha.html> Només entre 2018 i 2021 fins a una dotzena d'alts càrrecs de l'Administració pública han entrat al consell d'administració d'alguna elèctrica.

²³ Martín Cúneo. *Eléctricas: el retiro dorado de la política*. El Salto. Gener de 2021. V. <https://www.elsaltodiario.com/multinacionales/puertas-giratorias-ministros-secretarios-estado-energia-enagas-red-electrica-iberdrola-endesa-abengoa-retiro-dorado-de-la-politica> De set presidents que ha tingut el Govern des de la mort de Franco, tres d'ells han acabat a sou de les elèctriques: Leopoldo Calvo Sotelo, Felipe González i José María Aznar. Més de 20 ministres, tant

En paraules de Juan Santaló, investigador a la Fundació d'Estudis d'Economia Aplicada, "els consellers polítics creen molt valor per a les empreses proporcionant una via d'accés privilegiada al regulador". A tall d'exemple, Iberdrola va fitxar al 2021 a Antonio Miguel Carmona²⁴. Entre una llarga llista d'il·lustres, Naturgy va comptar amb els serveis de l'expresident Felipe González, i Endesa amb els de José Maria Aznar.

Com declarà Manuel Villoria, existeix la sospita²⁵, però mai s'ha pogut demostrar la relació de connivència entre l'oligopoli i el poder polític a Espanya, que en molts casos acaba passant per les files de les elèctriques. Aquestes empreses han gaudit, de forma inqüestionada fins l'any 2021²⁶ dels "beneficis caiguts del cel"²⁷ que les proporcionen les seves nuclears i hidroelèctriques històriques ja amortitzades, o van tenir "regals normatius" de dubtosa legitimitat, com el mecanisme de compensació dels costos de transició a la competència ("CTCs"), sobre el que es va plantejar un expedient a Bruselas²⁸, entre d'altres.

---

del PSOE com del PP, i molts més secretaris d'Estat, passaren a dissenyar i impulsar les normes que regeixen el mercat elèctric i a cobrar sous milionaris gràcies a aquestes "portes giratòries". L'actual règim d'incompatibilitats no ha impedit que es generalitzin les portes giratòries i els intents de reformar-los s'han estrellat abans d'enlairar. El setembre de 2020, Iberdrola fitxava a l'exministra d'Agricultura i Medi Ambient, Isabel García Tejerina, i a l'antiga titular d'Ocupació, Fátima Báñez, per a les seves filials a Brasil i Mèxic.

²⁴ 20minutos. *Las eléctricas, la 'puerta giratoria' preferida: de Aznar y Felipe González a Carmona, los políticos que han fichado por empresas privadas*. Octubre de 2021. V. <https://www.20minutos.es/noticia/4843063/0/las-electricas-la-puerta-giratoria-preferida-de-aznar-y-felipe-gonzalez-a-carmona-los-politicos-que-han-fichado-por-empresas-privadas/>

Antonio Miguel Carmona fou diputat de l'Assemblea de Madrid (juny de 1999 – desembre de 2002 i juny de 2011 - juny de 2015) i regidor a l'Ajuntament de Madrid (juny de 2015 – juny de 2019).

²⁵ J. Otero. *Los vínculos entre las élites políticas y las empresas eléctricas, una convivencia bajo sospecha*. Público. Setembre de 2021. Manuel Villoria, catedràtic de Ciència Política i de l'Administració a la universitat Rey Juan Carlos, és un dels principals experts del país en transparència i corrupció: "Eso está ahí. Tenemos la sospecha, pero nunca ha podido demostrarse que haya habido llamadas que influyeran en algún tipo de decisiones".

²⁶ El Reial Decret-Llei 17/2021, disposició addicional huitena, promogut pel Ministeri liderat per Teresa Ribera va limitar per primera vegada a l'història del BOE els beneficis caiguts del cel "beneficios extraordinarios" en la nomenclatura d'aquesta norma <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2021-14974>

²⁷ Eduardo Bayona. *La luz ha subido el doble que el IPC con una docena de políticos en los consejos de las eléctricas*. Juny de 2021. V. <https://www.publico.es/economia/precio-luz-luz-subido-doble-ipc-docena-politicos-consejos-electricas.html> A 2021, amb el preu de l'electricitat havent-se incrementat en doble de l'increment de l'IPC, el Govern va trigar 3 anys en adreçar la reforma del sistema de retribucions productives de les companyies elèctriques o "beneficis caiguts del cel", revisió que PSOE, UP els Comuns i las Mareas varen pactar a finals de 2018, mentre al llarg d'aquell període, en els consells d'administració d'aquelles empreses s'asseien una dotzena de polítics que prèviament havien ocupat càrrecs rellevants als executius, partits i grups parlamentaris.

²⁸ Martín Cúneo. *Eléctricas: el retiro dorado de la política*. El Salto. Gener de 2021. Els costos de transició a la competència són una espècie d'indemnització per a les grans elèctriques per acceptar la competència, una ajuda per a contrarestar els possibles vaivens d'un mercat controlat quasi sense fissures per tres actors. Una investigació de l'Observatori del Deute a la Globalització (ODG) quantificava aquestes ajudes a les grans empreses en 7.327 milions d'euros.

La titularitat pública apropiaria els beneficis d'exploració al consumidor

L'estructura empresarial que ostenta la propietat de la distribució està altament concentrada. Tot i que en l'actualitat existeixen desenes de companyies que exerceixen com a distribuïdores, quatre grans companyies s'emporten el 90% de la retribució²⁹.

La normativa reconeix el dret a una retribució anual per les activitats regulades que exerceixen les distribuïdores. La Comissió Nacional dels Mercats i la Competència (CNMC) és l'entitat encarregada d'establir els preus pels peatges de transport i distribució de manera anual. L'activitat de distribució va ser retribuïda amb 5.255 milions d'euros l'any 2022 i de 5.161,30 milions d'euros l'any 2021.³⁰ D'aquests ingressos més d'un 70% de la retribució assignada a la xarxa de distribució correspon a dues grans elèctriques (Endesa i Iberdrola)³¹.

Si els beneficis obtinguts amb l'activitat de distribució en lloc d'anar via repartiment de dividends als propietaris de les empreses de l'oligopoli revertissin en l'erari públic, aquests es podrien destinar, per exemple, per reduir els cost de la factura elèctrica als usuaris finals o destinar a altres mesures de justícia social energètica. Les companyies de distribució centren les seves actuacions a maximitzar els beneficis, per contra, una administració pública propietària de la xarxa podria posar al ciutadà i els seus interessos al centre³².

---

²⁹ CNMC. *Listado de Distribuidoras de electricidad*. V. <https://sede.cnmc.gob.es/listado/censo/1>

³⁰ La CNMC aprueba la resolució que establece los precios de los peajes de transporte y distribución para 2023. V. <https://www.cnmc.es/prensa/resolucion-peajes-transporte-distribucion-2023-20221222>

³¹ Carme Monforte. "El sistema elèctric registra un superàvit de 773 millones por las aportaciones del Estado". *CincoDías*. 10 de noviembre de 2022. V. https://cincodias.elpais.com/cincodias/2022/11/09/companias/1668014379_577240.html

Pel costat dels costos reconeguts, que se sufraguen amb els diners que paguen els consumidors en la seva factura, es mantenen els corresponents als peatges d'accés a les xarxes: 5.161 milions d'euros en el cas de la distribució, un 1% menys, i 1.710 milions d'euros en el del transport en alta tensió, que corresponen a Xarxa Elèctrica, sense gairebé variació anual. Un 43% de la retribució a les xarxes de distribució l'any passat va correspondre a Endesa i un 34% a Iberdrola.

³² Fundación Renovables. *Democratizar la energía como proyecto de país. Los Fondos Next Generation EU y las infraestructuras del sistema eléctrico*. Abril de 2021.

És obvi que el sector elèctric integrat ha defensat sempre el manteniment de les xarxes de distribució dins del seu balanç i sota el mateix control que la resta de les activitats, entre altres raons per la capacitat de les infraestructures per a generar valor. De fet, podríem identificar com a elements de valor:

- La fixació de costos de manteniment i operació addicionals a la retribució d'inversió definits de forma regulada i sense considerar l'ús de la mateixa xarxa.
- L'establiment de coeficients de majoració dels costos reconeguts d'operació i manteniment creixents en funció del temps transcorregut des de la seva amortització.
- La incorporació, com a element indissoluble, de les distribuïdores com a Comercialitzadores de Referència, tant per activitat econòmica com, sobretot, com a element de fidelització o facilitador del manteniment d'un client captiu en els processos de migració al mercat liberalitzat.
- La dificultat d'accés a les dades històriques, en poder de les distribuïdores, per a un canvi de comercialitzadora o per al disseny d'instal·lacions d'autoconsum. Suposa una barrera per a frenar la pèrdua de clients de qui tenen la major part del mercat i que són del mateix grup-lobby empresarial.
- L'ús de les línies per a connexió de sistemes de generació d'electricitat amb fonts renovables propietat del mateix grup accionarial.
- L'accés a la xarxa elèctrica és una extraordinària font d'informació que d'una banda, permet conèixer al detall els hàbits de consum dels consumidors, i per un altre, es

Las xarxes de baixa tensió són les més properes al ciutadà, per tant, millor en mans de l'administració més propera al ciutadà, és a dir l'administració local

Des dels plans d'electrificació rural, la xarxa de baixa tensió no ha interessat a l'oligopoli. La xarxa de baixa tensió no era rendible, pel que el seu manteniment i reforç semblava més una responsabilitat pública que del sistema elèctric³³.

Amb l'esplendor de les renovables d'aquesta última dècada, totes infraestructures de connexió d'energies renovables s'han hagut de costejar i cedir gratuïtament a l'oligopoli³⁴, passant a formar part de la xarxa de distribució³⁵, i per tant obtenint ingressos per la seva gestió i manteniment. Si aquestes infraestructures passessin a ser actius de l'administració pública local en comptes de l'oligopoli, la conflictitat territori-renovables disminuiria.

Existeix un paral·lelisme entre la generació distribuïda com la més propera al consumidor i les corporacions locals com les institucions més properes a la ciutadania. Així doncs, establir la propietat pública dels actius i de les funcions de la distribució a nivell municipal implicaria: evitar els efectes de la concentració oligopolística a la propietat de la xarxa; trencar la integració vertical del sistema elèctric; alliberar l'accés a la xarxa elèctrica propera; afavorir l'autoconsum i la gestió de la demanda; i democratitzar el seu ús³⁶, entre d'altres.

---

constitueix en la barrera fonamental per a poder portar a terme una planta de generació d'electricitat renovable, situació a la qual les companyies integrades han sabut treure-li partit en disposar de l'accés privilegiat de les seves instal·lacions renovables de generació d'energia elèctrica connectades en les seves xarxes de distribució, en ser empreses del mateix grup empresarial.

³³ Javier García Brea. *Porqué hay que municipalizar la red eléctrica de baja tensión*. La Oficina de Javier García Brea. Abril de 2019. V. <https://www.tendenciasenergia.es/municipalizar-red-electrica-baja-tension>

³⁴ Javier García Brea. *Porqué hay que municipalizar la red eléctrica de baja tensión*. El promotor pagava el que la elèctrica demanava i la elèctrica es quedava amb la propietat de les infraestructures. Les renovables han contribuït al reforçament de la xarxa elèctrica amb un cost que ningú les ha reconegut.

Tot això de conformitat amb article 39.3 de la LSE, que estableix que totes les instal·lacions destinades a més d'un consumidor tindran la consideració de xarxa de distribució i hauran de ser cedides a l'empresa distribuïdora de la zona, la qual respondrà de la seguretat i la qualitat del subministrament. Aquesta infraestructura quedarà oberta a l'ús de tercers.

³⁵ Tal com disposa la Disposició addicional tretzena del Reial Decret 1955/2000, "el cost de les noves instal·lacions necessàries des del punt frontera fins al punt de connexió amb la xarxa de transport o distribució, les repotenciacions en les línies de l'empresa transportista o distribuïdora del mateix nivell de tensió al del punt de connexió, si fos necessària, la repotenciació del transformador afectat de l'empresa transportista o distribuïdora del mateix nivell de tensió al del punt de connexió seran realitzades a càrrec del sol·licitant".

³⁶ Fundación Renovables. *Democratizar la energía como proyecto de país. Los Fondos Next Generation EU y las infraestructuras del sistema eléctrico*. Abril de 2021.

ARGUMENTS ECONÒMICS

L'oligopoli, com la banca, sempre guanya: rendibilitat assegurada al BOE

“El sector elèctric és aquell mercat on hi participen molts actors però sempre guanya l'oligopoli.”

Frase popular entre els experts del sector elèctric

L'oligopoli s'ha beneficiat d'una sèrie de regulacions que han tendit a garantir i maximitzar el seu profit al llarg dels anys. Els sistema actual perpetua aquesta tendència.

Veiem per exemple el cas del dèficit tarifari. A l'any 2000, en un intent de controlar la inflació i complir amb els criteris de Maastricht per a entrar a l'euro³⁷, el Govern d'Aznar va dissenyar un pla per a garantir perpètuament els beneficis de l'oligopoli. Les empreses van posar sobre la taula els seus costos i el Govern els va acceptar sense cap mena d'auditoria pública. A partir d'aquell moment, si la quantia que ingressava l'oligopoli era inferior a aquells costos acordats, s'havia de pagar aquesta diferència a les empreses³⁸.

Encara avui els consumidors costegen aquest acord a cada factura de la llum. A 2019 s'havien “tornat” 21.000 milions d'euros, i d'afegitó queden uns altres 21.000 milions d'euros per pagar³⁹. A més, l'estructura d'ingressos de l'activitat de distribució sempre tendeix a créixer⁴⁰, independentment de les retallades o la disminució de la demanda, assegurant una rendibilitat a l'oligopoli sense tenir en compte els beneficis que ja obté

---

³⁷ David Page. *Los españoles deben aún 10.500 millones por el agujero eléctrico*. El Periódico de España. Març de 2023.

³⁸ Martín Cúneo. *Eléctricas: el retiro dorado de la política*. El Salto. Gener de 2021. S'havia creat el famós deute amb les elèctriques (el dèficit tarifari), que després va ser utilitzada i comprada pels grans bancs.

³⁹ David Page. *La gran “hipoteca” eléctrica: diez años más pagando deuda con el recibo de la luz*. El Independiente. Mayo de 2019. V. <https://www.elindependiente.com/economia/2019/05/03/la-gran-hipoteca-electrica-diez-anos-mas-pagando-deuda-recibo-luz/> Amb cada rebut de la llum els clients estan pagant un deute. Una part de la factura serveix per saldar una enorme hipoteca que els clients tenien originalment amb les elèctriques i que ara estan en mans de bancs i fons d'inversió. Durant anys, el que els consumidors pagaven amb els seus rebuts de la llum no era suficient per a cobrir tots els costos reconeguts del sistema elèctric. Entre 2000 i 2013 el desfasament que es va anar acumulant any rere any entre els ingressos i costos va superar els 40.300 milions d'euros. Part del desfasament s'anava pagant amb els successius rebuts, però el deute que els clients tenien amb el sistema elèctric (el famós deute tarifari) va tocar el seu màxim al 2013 amb 28.700 milions d'euros. Actualment (2019) aquest deute ascendeix a 18.851 milions d'euros. Però aquesta és només una part del endeutament, doncs a aquest import se li han de sumar els interessos. Així que el que han de pagar els clients elèctrics fins a 2028 és en realitat 21.122 milions segons les estimacions de la CNMC.

⁴⁰ Des de l'inici de la liberalització del sector, al 1998, s'observa un significatiu increment dels beneficis de les empreses exclusivament procedents de les seves activitats elèctriques a Espanya (2,7% de mitjana anual).

l'oligopoli més enllà de la retribució regulada, ni la capacitat del consumidor de suportar aquests costos⁴¹.

La integració vertical permet encarir el preu de l'electricitat

Potencialment relacionat amb la integració vertical de les empreses⁴² es troba l'encariment dels preus de l'electricitat. Amb l'inici de la liberalització del sector elèctric, la llei 54/1997 no només renunciava obertament a la noció de servei públic del subministrament de l'electricitat, sinó que anava més enllà, creant una normativa segons els dissenys de l'oligopoli⁴³, a costa dels consumidors i el propi Estat.

Segons el ministre d'Indústria d'aquell moment, Josep Piqué, la fixació del preu es deixaria en mans de l'oferta i la demanda, cosa que només podria traduir-se en una "reducció de la tarifa" al permetre la lliure competència. Piqué va acabar treballant per Abengoa⁴⁴. Des d'aquest moment i per imperatiu europeu, el preu de l'electricitat es fixa en una subhasta contínua en la que les diferents empreses generadores expressen quanta energia poden produir i a quin preu. Es comença per cobrir la demanda amb les ofertes més barates i la última a entrar, la més cara, marca el preu de tota la resta.

Aquesta fórmula és polèmica, ja que facilita la distorsió d'aquesta competència ideal pròpia del liberalisme econòmic quan es dona que els venedors d'energia (generació) i els compradors (comercialització) pertanyen als mateixos grups (l'oligopoli)⁴⁵. En ocasions inclòs s'han posat d'acord per inflar els preus de l'electricitat, com va concloure la CNMC tres diverses investigacions al 2019 al sancionar a Natury i Endesa⁴⁶. El resultat

---

⁴¹ Fundación Renovables. *Democratizar la energía como proyecto de país. Los Fondos Next Generation EU y las infraestructuras del sistema eléctrico*. Abril de 2021. Qualsevol model on prima l'oferta tendeix al sobredimensionament i, en el cas de les infraestructures elèctriques, la situació s'ha vist recolzada perquè el consumidor o usuari mai ha pres part a la decisió i perquè la seva capacitat per a suportar les costos regulats no ha tingut límit, malgrat la crisi i la necessitat de reduir el dèficit de tarifa.

⁴² Tot i que l'oligopoli ratifiqui, exigit per la regulació, la existència de una separació d'activitats entre la distribució i la comercialització, existeixen dubtes raonables i constatades sobre la veracitat i efectivitat d'aquesta separació formal a la pràctica. La redacció de l'article 12 de la Llei del Sector Elèctric així ho permet.

⁴³ Fundación Renovables. *Democratizar la energía como proyecto de país. Los Fondos Next Generation EU y las infraestructuras del sistema eléctrico*. Abril de 2021. Espanya és un dels països en els que la liberalització del sistema elèctric s'ha dut a terme mantenint l'hegemonia de les companyies elèctriques tradicionals i, sobretot, permetent que segueixin estant verticalment integrades al llarg de tota la cadena de valor del negoci elèctric.

⁴⁴ Martín Cúneo. *Eléctricas: el retiro dorado de la política*. El Salto. Gener de 2021. V. <https://www.elsaltodiario.com/multinacionales/puertas-giratorias-ministros-secretarios-estado-energia-enagas-red-electrica-iberdrola-endesa-abengoa-retiro-dorado-de-la-politica>

⁴⁵ Fundación Renovables. *Democratizar la energía como proyecto de país. Los Fondos Next Generation EU y las infraestructuras del sistema eléctrico*. Abril de 2021. Estar integrades verticalment, tot i que s'estableixi la impossibilitat de compartir informació entre les diferents àrees de negoci, un suposat compliment que és impossible de verificar, suposa un valor afegit a tots els nivells: a la fixació de preus de transferència en la generació, a la informació de la capacitat de les xarxes, a la informació de clients PVPC per a la seva transició al mercat liberalitzat, etc.

⁴⁶ Al 2019, la Comissió Nacional dels Mercats i la Competència (CNMC) va sancionar amb més de 25 milions a Natury i Endesa per alterar el mercat elèctric al oferir preus elevats per l'energia generada per una desena de centrals de cycle combinat (gas natural) entre octubre de 2016 i gener

d'un model elèctric dissenyat per l'oligopoli és que Espanya, històricament i descomptant la pujada de preus massiva degut a la guerra d'Ucraïna, ha estat dels països amb la factura de llum més cara a tota Europa⁴⁷.

La concentració del mercat en empreses verticalment integrades perjudica l'efectiva competència als sectors liberalitzats de producció i comercialització

Segons el dret europeu, les empreses que desenvolupen activitats de transport, distribució o operació del sistema no poden intervenir en activitats de producció, de comercialització o de serveis de recàrrega energètica⁴⁸. Es tracta de protegir als consumidors de les conseqüències que provocaria l'extensió dels efectes del monopoli natural, per això s'estableix la necessitat i requeriment d'una separació d'activitats (efectiva).

Les mesures de separació efectiva que la normativa espanyola ha establert no han impedit la concentració de totes les activitats en un petit grup d'empreses. El sector elèctric espanyol s'ha convertit en un mercat elèctric oligopolista, on el 90% de la comercialització està controlada per cinc empreses. Altrament, aquestes mateixes empreses controlen gran part de les xarxes de distribució, dels 29,5 milions de punts de subministrament que hi ha a Espanya, 26,3 milions són propietat de l'oligopoli⁴⁹.

No pot haver-hi una efectiva competència si unes poques empreses integren tota la cadena de valor; començant per la producció, passant per la distribució i finalitzant per la comercialització. Esdevé necessari trencar l'estructura de negoci verticalment integrada, amb grans companyies que executen activitats liberalitzades; generació i comercialització, però que a més són propietàries a través de filials de la xarxa de distribució, activitat no liberalitzada ni liberalitzable⁵⁰.

---

de 2017. La CNMC també va multar a Iberdrola amb 25 milions d'euros al 2013 per alterar els preus del mercat amb les seves centrals hidràuliques. A més, la Fiscalia Anticorrupció va denunciar a aquesta companyia davant l'Audiència Nacional per preparar un pla per alterar el preu de la llum i obtenir un benefici il·lícit de 20 milions.

⁴⁷ Martín Cúneo. *Eléctricas: el retiro dorado de la política*. El Salto. Gener de 2021. El 2020, Espanya era el tercer país d'Europa amb la factura de llum més cara de tota Europa; i a les primeres setmanes de 2021, el primer de tot el continent.

A més, la "sobrerretribució" de les nuclears i hidroelèctriques va suposar un regal de 10.000 milions d'euros, al menys fins a 2015, segons un informe del ODG. Aquest cost el paguen les llars a través de la factura de la llum.

⁴⁸ El 31 de desembre de l'any 2000, es va començar a aplicar l'exigència legal de separar les activitats regulades de les exercides en règim de competència, en especial es regula la separació funcional quan dins d'un mateix grup empresarial es desenvolupin els dos tipus d'activitats. (Art.14 Llei 54/1997, de 27 de novembre, del Sector Elèctric).

Actualment, l'article 12 de la Llei 24/2013, de 26 de desembre, del Sector Elèctric, desenvolupa la separació d'activitats d'una manera més amplia.

⁴⁹ Antonio Barrero F. *Cinco empresas controlan el 90% del mercado eléctrico doméstico*. Energías Renovables. 29 de juny de 2021. V. <https://www.energies-renovables.com/panorama/cinco-empresas-controlan-el-90-del-mercado-20210629>

⁵⁰ Xavier Vives. *El reto de la competencia en el sector eléctrico*. IESE Business School e ICREA-UPF. Les relacions verticals tenen potencialment una faceta anticompetitiva quan una empresa utilitza un coll d'ampolla en algun segment de la cadena vertical per a excloure a competidors. En el sector elèctric aquesta situació es pot donar quan una empresa verticalment integrada en els

El traspàs de la propietat de la xarxa de distribució cap a mans públiques, reduiria la concentració al sector elèctric i facilitaria una més justa i sobretot efectiva competència als sectors com la producció i comercialització on sí és possible i recomanable.

El model de distribució actual perjudica a l'autoconsum

Per realitzar una instal·lació d'autoconsum amb excedents és necessari, d'entre altres, demanar a la distribuïdora corresponent una sol·licitud d'accés i connexió a la seva xarxa de distribució.⁵¹

Sobre el paper (normativa) la distribuïdora ha respondre a la sol·licitud de connexió a la seva xarxa en un termini de 15 dies, posteriorment s'hauran de fer altres tràmits, podent, la distribuïdora requerir l'esmena d'errors o ampliació de la informació aportada, en terminis i abastos raonables⁵². La connexió, activació i al seu cas modificació d'autoconsums a xarxes controlades per l'oligopoli es, però, més bé kafkiana.

Molts professionals del sector i usuaris particulars manifesten les complicacions que es troben per realitzar aquestes gestions amb les distribuïdores⁵³. Alguns ho van anomenar un via crucis⁵⁴. És un model on les distribuïdores es troben en una posició de poder, que

---

segments competitiu (generació i comercialització) i de monopoli natural (transport i distribució) utilitza el seu control en el sector de monopoli natural per a excloure o degradar la interconnexió a rivals.

⁵¹ Departament Solar del IDEA i Grup de Treball d'Autoconsum d'ENERAGEN. *Guía Profesional de Tramitación del Autoconsumo*. Agost de 2019.

Així mateix, cada consumidor associat haurà de comunicar a la companyia distribuïdora, directament o a través de la comercialitzadora, la modalitat d'autoconsum a la qual pertany i la seva voluntat d'acollir-se al sistema de compensació, aportant l'acord signat per tots els consumidors, perquè la companyia comercialitzadora procedeixi a l'adaptació dels contractes de subministrament.

⁵² Article 6.1. del Reial decret 1699/2011, de 18 de novembre, pel qual es regula la connexió a xarxa d'instal·lacions de producció d'energia elèctrica de petita potència:

En el cas que el punt de connexió es trobi en la xarxa de baixa tensió, l'empresa distribuïdora disposarà per a la remissió d'aquests documents d'un termini de 15 dies a comptar des de la data en què aquesta empresa tingui constància de l'acceptació per part del promotor de la instal·lació de generació del punt de connexió proposat per l'empresa distribuïdora. Aquest termini serà d'un mes en el cas que el punt de connexió sigui en alta tensió.

⁵³ Conjunt de queixes exposades a través del portal de l'organització de Consumidors i Usuaris (OCU):

Irregularidades en la compensación de excedentes: <https://www.ocu.org/comunidad/energias-renovables/produccion-de-electricidad/conversacion/10019/energia-xxi-irregularidades-en-la-compensacion-de-excedentes>

La estafa en España de la compensación excedentes: <https://www.ocu.org/comunidad/energias-renovables/produccion-de-electricidad/conversacion/4613/la-estafa-en-espana-de-la-compensacion-excedentes-fenie>

Demora interesada en el alta del contrato de autoconsumo: <https://www.ocu.org/comunidad/energias-renovables/produccion-de-electricidad/conversacion/7586/demora-interesada-en-el-alta-del-contrato-de-autoconsumo>

⁵⁴ Iván Alejandro Hernández. *El vía crucis para obtener compensaciones en la factura de la luz si generas tu propia electricidad con fotovoltaicas*. Canarias ahora. Eldiario.es. 17 d'agost de 2021. V. https://www.eldiario.es/canariasahora/energia/via-crucis-obtener-compensaciones-factura-luz-generas-propia-electricidad-fotovoltaicas_1_8217732.html "Llavors vaig intentar contactar amb Endesa a través de l'atenció al client perquè m'activessin la compensació d'excedents, però no em contestaven o no m'ajudaven. M'han deixat penjat al telèfon en diverses ocasions o m'han

aprofiten per dificultar i retardar l'entrada de nous competidors⁵⁵. No tenen cap incentiu en realitzar aquestes gestions i activacions que, per llei, han de fer. Maregen amb detalls, protocols, especificacions pròpies no recollides a la normativa, etc. a professionals i particulars, doncs cada kWh que no es autoconsumit, es un kWh que s'ha de tomar de la xarxa, i aquest sí porta peatges associats, peatges que van a la butxaca de la distribuïdora (l'energia autoconsumida està lliure de peatges).

La directora general d'energia de la Generalitat, Assumpta Farran, alerta del greu problema que pateixen les plantes d'autoconsum industrial amb excedents, perquè per vendre a la xarxa necessiten un permís per part de la distribuïdora o de la xarxa de transport, i es demoren en contestar fins i tot anys o finalment comuniquen que la línia on van sol·licitar la connexió no disposa de capacitat. D'igual manera es manifesta, Manel Romero, delegat d'UNEF a Catalunya, confirmant els obstacles que generen les companyies distribuïdores⁵⁶.

La festa la paguem els consumidors domèstics

El preu de la llum es pot dividir en diversos components que formen la estructura de costos de subministrament: així trobem el cost de l'energia, el cost del transport i la distribució, la prima RECORE, l'annualitat del dèficit tarifari, la compensació no peninsular, la gestió comercial, els pagaments per capacitat, i altres costos.

---

posat excuses per a no donar-me les dades. Després de molta insistència, van accedir a activar-la al juny de 2021", relata Ramón. No obstant això, quan li va arribar la factura de la llum al juliol, no es reflectia la compensació. Li van dir que se li aplicaria a partir d'agost perquè va ser activada a finals de juliol.

⁵⁵ Sara Acosta. La frustración de los vecinos que ponen placas solares pero no pueden conectarse a la red: "Las distribuidoras nos ignoran". Eldiario.es. 21 de febrer de 2023. V.

https://www.eldiario.es/ballenablanca/transicion_energetica/frustracion-vecinos-ponen-placas-solares-no-conectarse-red-distribuidoras-ignoran_1_9941423.html

Vuit mesos després d'haver-les posat, les plaques segueixen sense estar connectades a la xarxa elèctrica, així que, dels estalvis previstos, res. "Estem farts. Unión Fenosa, que és la distribuïdora d'aquesta zona, ens ignora, passa de nosaltres olímpicament; que si falta un document, que si posa pegues...", resumeix Andrés Almansa, veí de l'àtic que ha liderat tot el projecte en el seu bloc. No hi ha estalvi fins que finalitza la tramitació, en la qual intervenen les conselleries d'Indústria, la comercialitzadora i la distribuïdora. I aquesta última està exercint el seu rol de poder; com no hi ha competència, si no ho vol fer, no ho fa. Respon tard, apura els terminis o demana tràmits que a vegades no són obligatoris", comenta Laura Feijóo, responsable del departament d'autoconsum de Ecooo.

⁵⁶ Antonio Cerrillo Barcelona. Más del 40% de las plantas solares de la industria no logra conectarse a la red eléctrica. La Vanguardia. 31 de maig de 2022. Assumpta Farran, ha denunciat les "traves" que sofreixen aquestes plantes fotovoltaïques a l'hora de connectar a la xarxa l'electricitat produïda. El 40% de les instal·lacions de petita grandària i el 46% de les grans no estan connectades a la xarxa, va revelar. Va alertar del risc que el model energètic descentralitzat i participatiu es vegi avortat per aquest bloqueig.

Manel Romero, delegat d'UNEF a Catalunya (que agrupa les empreses del sector), va corroborar aquesta queixa. "Les companyies triguen a contestar a la petició d'un punt de connexió. Hauria d'haver-hi un mecanisme més automàtic, i no dependre tant de les distribuïdores. I el problema afecta també a les plantes fotovoltaïques de més de 100 kW", va recalcar Romero.

Concretament, els costos de transport i distribució⁵⁷ es financen mitjançant els peatges d'accés⁵⁸, que es repercuteixen a la factura de la llum de tots els consumidors.

Els peatges d'accés estan compostats per un terme de potència (Tp) i un terme d'energia (Te). D'aquesta manera, el cost depèn tant de la potència que el consumidor tingui contractada (terme fix), com del consum que hagi realitzat (terme variable). A més, els peatges de transport i distribució varien en funció de la xarxa de tensió a la que es connecten i la potència contractada. Els consumidors domèstics s'emmarquen a la tarifa en baixa tensió amb potència fins a 15 kW, denominada Peatge 2.0 TD⁵⁹.

Doncs bé, hi ha una asimetria a l'assignació del costos regulats als diferents segments de consumidors, sent els domèstics (2.0 TD) els que subvencionen a la indústria:

Cuadro 2. Facturación media de los peajes de T&D en 2022 y 2023.

Facturación media peaje de T&D (€/MWh)			
Peaje T&D	Año 2022	Año 2023	Tasa de variación: 2022 s/ 2023
2.0 TD	53.87	53.87	-0.01%
3.0 TD	22.02	21.93	-0.39%
6.1 TD	18.87	18.28	-3.13%
6.2 TD	10.06	9.50	-5.60%
6.3 TD	7.01	6.82	-2.76%
6.4 TD	6.50	6.09	-6.41%
Total	27,96	27,67	-1,05%

Fuente: CNMC

Trobem que el consumidors domèstics (2.0 TD) paguen més del doble que els consumidors industrials (3.0 TD i 6 TD). Amb una xarxa de distribució pública aquesta sobrecàrrega que han de suportar els consumidors domèstics revertiria, com a mínim, en

⁵⁷ Energía y Sociedad. *Manual de la Energía. Capítulo 7.1. Los peajes de acceso y cargos: estructura, costes y liquidación de ingresos*. Diciembre de 2022. V. <https://www.energiaysociedad.es/manual-de-la-energia/7-1-los-peajes-de-acceso-y-cargos-estructura-costes-y-liquidacion-de-los-ingresos/>. Les xarxes de transport i distribució, donades les seves característiques intrínseques, són monopolis naturals i per tant resten sobre un esquema regulat. Per aquest motiu, els costos de les xarxes, juntament amb els costos aliens al subministrament elèctric, són repercutits a tots els consumidors segons el nivell de tensió al que es connectin, independentment de que s'adquireixi l'energia a preu lliure o preu regulat, a través de peatges d'accés i dels càrrecs.

⁵⁸ Els peatges d'accés són els fixa la CNMC. La metodologia per a la seva determinació figura a la Circular 3/2020, de 15 de gener; i el seu valor concret es determina via Resolució de la pròpia CNMC. Son únics a tot el territori espanyol, amb independència de les particularitats econòmiques i geogràfiques de les xarxes a les diferents zones en las que s'ubiquen els consumidors, i han de ser calculades per cobrir tots els costos relacionats amb la retribució de les xarxes de transport i distribució.

⁵⁹ Article 6.2 de la Circular 2/2020, de 15 de gener, de la Comissió Nacional dels Mercats i la Competència, per la que s'estableix la metodologia per al càlcul dels peatges de transport i distribució d'electricitat.

Peatge 2.0 TD d'aplicació a subministres connectats a xarxes de tensió no superior a 1 kV, amb potència contractada inferior o igual a 15 kW en tots els períodes.

Peatge 3.0 TD d'aplicació a subministres connectats a xarxes de tensió no superior a 1 kV, amb potència contractada superior a 15 kW en tots els períodes.

Els peatges 6.1, 6.2, 6.3 i 6.4 TD són per a subministraments connectats a l'alta tensió (més d'1 kV).

un ens públic que tingués l'interès de la ciutadania, que no pas el repartiment de dividends al seu accionariat, com objectiu central.

ARGUMENTS TÈCNICS

Quin mercat? A distribució no hi ha mercat possible

La liberalització impulsada per la regulació comunitària ha permès reduir la monopolització regional imperant abans al sector elèctric, obrint a la competència els segments de la generació i la comercialització. Tanmateix, les activitats de transport i distribució d'electricitat continuen existint com monopolis naturals. Són monopolis naturals, als seus àmbits geogràfics i de tensió respectius, degut a que l'existència de més d'una xarxa sobre un mateix territori representa una opció econòmicament inviable i completament ineficient⁶⁰.

La competència no existeix ni és possible, per raons tècniques, al segment de distribució elèctrica⁶¹. Llavors la pregunta és clara: com es possible un monopoli natural estigui en mans d'empreses privades?

Jutge i part

Aquesta presència d'interessos privats en un àmbit no subjecte a competència arriba també, en forma de distorsió, a altres àmbits sí subjectes a competència, com són la producció i la comercialització d'electricitat.

Les empreses distribuïdores pertanyen a grups verticalment integrats, amb empreses dedicades a la generació i comercialització d'electricitat, que són àmbits liberalitzables i avui liberalitzats. Per raons tècniques, les empreses dedicades a la producció i comercialització d'energia depenen per determinats processos, estan condicionats, per les distribuïdores. Exemples de l'anterior serien: la tramitació de sol·licituds d'accés i connexió, el coneixement (i la transparència d'aquest coneixement) de quina capacitat d'accés existeix quan i on a xarxa, el poder accedir àgilment a les dades dels comptadors de generació i consum, quanties i divergències en relació als pressupostos i pagaments d'obres de reforç de la xarxa per noves instal·lacions, reclamació d'impagaments, comunicació de lectures de comptadors, etc.. En tots aquest àmbits, els distribuïdores

---

⁶⁰ Aitor Zurimendi Isla. Integración vertical en el mercado eléctrico español. InDret. Juliol de 2017. Una xarxa de transport requereix una infraestructura complexa, costosa i que té un gran impacte en el medi. Està constituïda per xarxes, transformadors i altres elements elèctrics. De igual forma, una xarxa de distribució també requereix línies, elements de transformació de tensió i altres aparells elèctrics.

⁶¹ Equip de Clima i Energia de Greenpeace. *La luz por las nubes (III): el oligopolio y la concentración de poder*. Greenpeace. 3 de desembre de 2021. v. <https://es.greenpeace.org/es/noticias/oligopolio-y-concentracion-de-poder/>

El mercat elèctric és un fals mercat, perquè no hi ha competència ni la pot haver-hi mentre es permeti que existeixi l'oligopoli privat, que integra verticalment entre els seus negocis tota la cadena de valor: la generació, la distribució i la comercialització (ex: Iberdrola/Endesa/Naturgy genera electricitat, la distribueix i la comercialitza).

han de tractar amb dues tipus comercialitzadores i productes/promotores de projectes: els que són "família" i els que no. Però com es diu popularment, no es pot ser alhora jutge i part. La figura del jutge, al menys a la major part del món civilitzat, acostuma a ser públic i no privat.

Xarxes llunyanes descuidades

La distribució d'electricitat suposa un monopoli natural, i ha d'assegurar l'accés a la xarxa de qualsevol integrant del mercat, sense possibilitats de limitar l'entrada. Això suposa que la xarxa ha d'arribar a tots els usuaris, que hauran de pagar el que pertoqui, per després cedir a la distribuïdora, tot i que se situïn en zones de difícil accés i que ocasionin un cost molt alt⁶².

Per garantir la continuïtat i qualitat de la prestació del servei, la normativa defineix una sèrie de paràmetres representatius de nivells de qualitat que serveixen per determinar els incentius i penalitzacions aplicables a les companyies distribuïdores. Una font molt important d'estalvis per les empreses de distribució és disminuir les inversions i el manteniment de les infraestructures, ocasionant un deteriorament de la qualitat del servei de subministrament prestat per la distribuïdora⁶³.

La falta d'inversió en la xarxa ha provocat talls de subministrament elèctric en algunes zones del territori català, la responsable directa d'aquesta falta d'inversió és la distribuïdora propietària de la xarxa en la major part de Catalunya, E-distribució, la filial d'Endesa que s'encarrega de la distribució⁶⁴.

Les distribuïdores reben una gran quantitat d'ajudes i subvencions per realitzar millores en la xarxa i les infraestructures de subministrament d'electricitat, i s'espera que a la vegada habilitin inversions amb fons propis per un import similar al que representen les inversions realitzades a través de les ajudes⁶⁵. Ara bé, cal tenir en compte que a les

---

⁶² Dani Fernández. *Los 4 modelos de mercado eléctrico*. Dani Fernández PHD en economía. 9 de març de 2018. V. <https://danifernandez.org/articulo/los-4-modelos-mercado-electrico/>

⁶³ Tomás Gómez San Roman. *Regulación de la distribución de energía eléctrica en España. Principios y mecanismos de retribución*. Instituto de Investigación Tecnológica. Universidad Pontificia Comillas. <https://www.mincotur.gob.es/Publicaciones/Publicacionesperiodicas/EconomiaIndustrial/RevistaEconomiaIndustrial/364/113.pdf>

⁶⁴ Sara Cordero. *Vecinos de Barcelona y alrededores denuncian cortes de luz de Endesa*. El Plural. 14 de gener de 2021. V. https://www.elplural.com/economia/empresas/vecinos-barcelona-alrededores-denuncian-cortes-luz-endesa_257238102

Els consistoris atribueixen aquests problemes en el subministrament per la falta d'inversió en les xarxes de distribució elèctrica, que consideren obsoletes. Així, també en aquest cas els responsables tenen previst presentar una demanda civil pels nombrosos talls d'electricitat. "Fa ja molts mesos que s'estan vivint talls de llum a la ciutat" -asseguren fonts de l'Ajuntament de Sabadell a Invertia- "El dissabte teníem unes 800 llars afectats en diferents punts, de diferents perfils i situacions, just en plena onada de fred". A més d'aquests municipis, també altres localitats o barris com Cerdanyola del Vallés, Santa Coloma de Gramanet, Badalona, Ripollet, San Fost de Campsentelles i La Llagosta estan en una situació similar.

⁶⁵ Antonio Hernández García i Jaime Moretón. *La importancia de las redes de distribución eléctrica en la transición energética: análisis de la nueva regulación*. *elEconomista*. 26 de gener de 2022. V. <https://www.economista.es/energia/noticias/11585606/01/22/La-importancia-de->

empreses privades preval la lògica del benefici per damunt de l'interès públic. A més a més són companyies que actuen com una unitat integrada en totes les activitats que componen el sistema elèctric⁶⁶.

Des-de aquesta òptica i tenint present el mig i llarg termini, no sembla irraonable preocupar-se de que en determinats parts del territori, les parts "menys rendibles", es consolidi una dinàmica o una estructura d'incentius tendent a reduir d'inversió necessària en aquestes àrees. Aquesta manca d'inversió podria afectar al conjunt de la societat en dites àrees, impactant en la seva prosperitat econòmic, en la capacitat d'integrar fons d'energies renovables i en la seva qualitat de subministrament elèctric i en definitiva en qualitat de vida. Molt probablement una entitat local estarà més atenta i serà més sensible a aquesta problemàtica que els executius, i en última instància els inversors als qui es deuen, d'un grup empresarial verticalment integrat.

[las-redes-de-distribucion-electrica-en-la-transicion-energetica-analisis-de-la-nueva-regulacion.html](#)

⁶⁶ Fundación Renovables. *Democratizar la energía como proyecto de país. Los Fondos Next Generation EU y las infraestructuras del sistema eléctrico*. Abril de 2021.

Actuar prevalent el servei públic va en contra dels interessos de les empreses actualment propietàries, tenint en compte que l'empresa elèctrica treballa com una unitat integrada en totes les activitats que componen el sistema elèctric. De fet, el pas dels consumidors del PVPC al mercat s'ha caracteritzat per la continuïtat del servei, perquè, encara que les companyies elèctriques ratifiquin, exigides per la regulació, l'existència de "muralles xineses" entre la distribució i la comercialització, existeixen molts dubtes sobre la veracitat d'aquesta situació. Quan parlem del necessari emmaltat i automatització de la xarxa, tots tenim al cap la digitalització i, sobretot, recordem com a Espanya, per mandat legal, s'han canviat, en temps rècord, els comptadors elèctrics analògics per comptadors digitals, el cost de lloguer dels quals s'inclou en la factura elèctrica. Aquest procés no ha estat ni equitatiu ni ajustat a mercat i, la qual cosa és pitjor, les prestacions que els consumidors reben no es corresponen amb les oportunitats tecnològiques que estan disponibles ni amb les quals existien quan es van instal·lar. No incorporen cap capacitat de comunicació directa amb altres equips ni poden fer una lectura utilitzable en temps real. La manca de ports o d'una IP de comunicació deixa a les clares el poc interès que tenien les companyies elèctriques a dotar de graus de llibertat al sistema elèctric. De fet, s'han implantat de manera majoritària dos models: el fabricat sota auspici de la companyia pública italiana ENEL, propietària d'Endesa, i el que va gestionar principalment Iberdrola. El resultat final de la implantació dels comptadors digitals ha estat un cost de lloguer alt i desproporcionat amb unes prestacions insuficients, per decisió dels qui els van instal·lar i de la CNMC que ho va permetre.